

neúčinný, kdyby neexistovalo řízení umožňující kontrolovat zákonnost použití smrtící síly státními orgány a matiči je, aby ze svých činů skládaly účty.

Soud odmítá tezi vlády, podle níž odpovědnost za úmrtí Ahmeta Gülece padá na PKK. Nezdá se, že by vyšetřovatelé pochybovali o verzi údajosti podané polici; nenamáhali se s vyslechnutím dvou klíčových svědků, poddůstojníka Ayhana, řidiče vozidla Condor a slečny Cüdy Demirové, která se nacházela po boku stěžovatelova syna v okamžiku, kdy byl zasažen úlonkem smrtící kulky.

Incidenty přinášející smrt jsou na jihovýchodě Turecka nanestěší tragickou a běžnou věcí vzhledem k nedostatku bezpečnosti, který zde vládne. Avšak ani četnost násilných ozbrojených konfliktů ani velký počet obětí nemají dopad na povinnost, vyplývající z čl. 2, provést účinné a nezávislé vyšetřování úmrtí, k nimž dojde při střetech s pořádkovými silami nebo, jako v projednávaném případě, v průběhu manifestace, byť je nezákonná.

Za těchto podmínek Soud dospěl k závěru, že vyšetřování nebylo vedeno ani důkladně ani nezávislými orgány, a navíc probíhalo bez účasti podávatele trestního oznámení, jemuž nebylo doručeno nařízení ze dne 18. října 1991 a rozhodnutí ze dne 13. listopadu 1993.

6. – Článek 2 byl tedy porušen z důvodu nepřiměřeného použití síly a absence důkladného vyšetřování okolností úmrtí stěžovatelova syna (jednomyslně).

7. – Soud na základě čl. 50 rozhodl přiznat stěžovateli 50 000 FRF za morální újmu (jednomyslně) a 10 000 FRF za náklady řízení (jednomyslně).

## 8. Literatura

- DECAUX (E.) a TAVERNIER (P.) – « Chronique de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (année 1998) », *J.D.I.* 1999, str. 224-226.  
 KOERING-JOULIN (R.) – « Droits de l'homme », *R.S.C.D.F.C.* 1999, str. 384 a násled.  
 SUDRE (F.) – « Droit de la Convention européenne des droits de l'homme », *J.C.P.* 1999, édition générale, č. 3, I, 105.

## Kapitola 2 ZÁKAZ MUČENÍ (čl. 3 Úmluvy)

### Oddíl 1

#### ZACHÁZENÍ SE ZATČENÝMI NEBO ZADRŽOVANÝMI OSOBAMI

**3** VĚC IRSKO proti SPOJENÉMU KRÁLOVSTVÍ – Vyjimečná opatření a zacházení se zadržovanými v Severním Irsku

1. – U zrodu stížnosti stojí tragická a trvalá krize, kterou prochází Severní Irsko. K měsíci březnu roku 1975 přinesl neklid posledních let v Ulsteru více než 1 100 mrtvých a 1 500 zraněných, přičemž také způsobil zničení majetku ve výši přesahující 140 milionů liber; někdy měl podobu nepokoju, jindy teroristických činů, tj. organizovaného násilí pro politické cíle.

Dne 9. srpna 1971 vláda Severního Irska přistupuje k použití různých zvláštních pravomocí, zahrnujících zatčení, zadrženi a internaci četných osob. Výkon těchto „mimosoudních“ pravomocí pokračuje i po 30. březnu 1972, datu, kdy byly funkce vlády a parlamentu šesti hrabských svěřeny orgánům Spojeného království. Podle oficiálních zdrojů jsou namířeny hlavně proti Irské republikánské armádě (IRA), tajné paramilitaristické organizaci; po 5. únoru 1973 je jich užíváno také proti osobám podezřelým ze spojení s „loajálními“ terorysmem.

Legislativa dávající tyto pravomoci a způsoby, jakým byla používána, se v průběhu záležitosti vyvíjely. Dotčené osoby byly podrobены jednomu nebo několika opatřením, která měla v hrubých rysech jasnou počátečního předběhnutí pro účely výstřehu, prodlouženého zadrženi pro doplnění šetření a preventivní vazby na zákonem neomezenou dobu. Obecné trestní právo zůstávalo v platnosti a v praxi souběžně se zvláštními pravomocemi.

2. – Dne 16. prosince 1971 irská vláda podává Komisi stížnost, v níž uvádí, že Spojené království porušilo v Severním Irsku různé články Úmluvy, zejména pak čl. 3, 5, 6, 14 a 15. Podstatou jejího tvrzení je, že mnoho osob zbavených svobody na základě zvláštních pravomocí bylo podrobено španělskému zacházení, že tyto pravomoci jsou samy o sobě neslučitelné s Úmluvou a způsoby, jimiž byly aplikovány, představovaly diskriminaci založenou na politických názorech.

*Soud tak byl vyzván, aby se vyslovil k existenci praktik a nikoli k jednotlivým případům.*

• *Rozsudek ze dne 18. ledna 1978 (plénium Soudů) (série A č. 25)*

3. – V první části se rozsudek zabývá tvrzením o špatném zacházení. Při zjišťování skutkových okolností Komise postupovala způsobem, který stanovila a který obě vlády přijaly. Zevrubně posoudila, na základě lékařských zpráv a ústních výpovědí, šestnáct případů, považovaných za „prezentativní“, které vybrala irská vláda. Dalších jednatřicet prostudovala na základě lékařských zpráv a písemných sdělení; zmínila i zbývající případy. Pokud jde o tvrzení o špatném zacházení, stanovisko Komise (zpráva ze dne 25. ledna 1976) obsahovalo zejména konstatování: kombinované použití „pěti technik“ pro pomoc při výslechu čtrnácti osob v roce 1971 představovalo praxi ne lidského zacházení a mučení, porušující čl. 3; deset dalších osob trpělo ne lidským zacházením v rozporu s článkem 3 a při výsleších v Palace Barracks v Belfastu v roce 1971 bylo praktikováno ne lidské zacházení porušující tento článek..

Britská vláda nepochybovala před Soudem stanovisko Komise v těchto dvou bodech: zvažovala se rovněž bezpodmínečně k tomu, že zmíněných „pět technik“ za žádných okolností nebude znovu užito pro pomoc při výslechu. Dále tvrdila, že rozhodnutí Soudu o těchto otázkách by nebylo užitečné a to s ohledem na její závazek a na různá další opatření přijatá Spojeným královstvím.

4. – Soud bere tento závazek britské vlády na vědomí; rozhoduje však, že navzdory absenci zpochybnění některých porušení čl. 3 je namístě se k nim vyslovit (jednomyslně). Dále analyzuje situaci v různých výslechových či vazebních centrech.

První případ: neidentifikované centrum nebo centra. V srpnu a říjnu 1971 je čtrnáct osob „zadržovaných v jednom nebo několika z těchto center; podrobena „díkladným“ výslechům. Ty zahrnují použití „pěti technik“, jež spočívají především v zahalení zadržovaných, jejich vystavení souvislému hloučnému hvizdu, bránění ve spánku, omezení stravy a přinucení stát proti zdi v nepřijemném položení po dobu několika hodin. Podrobná svědectví, týkající se dvou z takto zadržovaných osob odhalila, že tyto techniky, někdy nazývané „dezorientační“ nebo „smyslové deprivace“, na ně byly aplikovány po dobu čtyř nebo pěti dnů s občasnými přestávkami; jejichž účelu se nepodařilo zjistit. Soud poznamenává, že tyto techniky byly používány kumulativně, promyšleně a po dlouhé hodiny a způsobily těm, kteří jim byli vystaveni, pokud ne skutečná poškození zdraví, pak přinejmenším značné fyzické a morální utrpení a v průběhu výslechu jim přivodily akutní psychologické poruchy. Kromě toho svou povahou mohly u oběti tohoto zacházení vyvolat pocity strachu, úzkosti a méněcennosti; způsobily je poměřit, poruší a případně zlomí jejich fyzickou a psychickou odolnost. Soud dospěl k závěru, že použití těchto pěti technik je nutno považovat za praxi ne lidské

ského a ponižujícího zacházení (šestnáct hlasů proti jednomu); naproti tomu se domnívá, že jejich použití nepředstavovalo praxi mučení, neboť tyto techniky nezpůsobily utrpení takové intenzity a krutosti, jaké implikuje slovo mučení (třináct hlasů proti čtyřem).

Druhý případ: Palace Barracks. Na podzim 1971 příslušníci *Royal Ulster Constabulary* surově nakládají s četnými osobami zadržovanými v tomto vojenském táboře (např. do nich kopou nebo je bijí pěstmi), což přivodilo značné utrpení a někdy i tělesné újmy. Soud konstatuje existenci praxe ne lidského zacházení (jednomyslně) avšak má za to, že se nejednalo o praxi mučení, protože intenzita utrpení, které mohlo být vyvoláno inkriminovanými činy, nedosahovala takové úrovně, jakou implikuje pojem mučení (čtrnáct hlasů proti třem); dále nepokládá za prokázané, že zmíněná praxe přetrvávala i po dubnu 1971 (jednomyslně).

Třetí případ: ostatní místa. Soud kvalifikuje zacházení se zadržovanými ve vojenském táboře Ballykinler (hrabství Down) v srpnu 1971, které zahrnovalo nucený výkon nepřijemných cvičení, jako ponižující a odsouzeníhodnou praxi; rozhoduje však, že tato praxe neporušila čl. 3 (patnáct hlasů proti dvěma). Dodává, že údaje, které má k dispozici, vedou k domněnce, že k jednotlivým porušením čl. 3 muselo dojít i na různých jiných místech v Severním Irsku. Uzavírá nicméně, že žádná praxe, jež by byla v rozporu s čl. 3, není u těchto dalších míst prokázána (patnáct hlasů proti dvěma).

5. – Konečně, Soud je toho názoru, že nemůže Spojenému království narřít, jak to žádala irská vláda, zahájení trestního nebo disciplinárního stíhání proti těm, kteří spáchali, kryli nebo tolerovali porušení čl. 3 konstatovaná Soudem (jednomyslně).

6. – Druhá část rozsudku pojednává o „mimosoudních“ zbraveních svobod. Soud souhlasí se závěrem Komise, který nebyl britskou vládou zpochybněn a podle něhož zvláštní pravomoci pro zatčení, zadržování a nebo internaci tak, jak byly vykonávány, porušily čl. 5 v řadě bodů. Dále se zabývá otázkou čl. 15, na jehož základě stát může, v případě války nebo jiného veřejného nebezpečí ohrožujícího život národa,<sup>(1)</sup> odstoupit od některých závazků stanovených v Úmluvě, v rozsahu, který je přiměřeně vyžadován naléhavostí situace. Soud potvrzuje, že takové nebezpečí v Severním Irsku v dané době skutečně existovalo (jednomyslně). Irská vláda však tvrdila, že odstoupení od čl. 5 pokračovalo

(1) V oficiálním českém překladu Úmluvy (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.) je výraz „*danger public manacant la vie de la nation*“, použitý ve francouzském originálu Úmluvy, přeložen jako „*veřejné ohrožení státní existence*“. V této knize je překladán doslovně, jako „*veřejné nebezpečí ohrožující život národa*“ (pozn. překl.).

„přísně vyžadovaný rozsah“. S ohledem na míru uvážení ponechanou státním čl. 15 Soud rozhoduje, že toto tvrzení není prokázáno (šestnáct hlasů proti jednomu).

7. – Irská vláda poukazovala na porušení čl. 14 ve spojení s článkem 5: tvrdila, že vznikla diskriminační politika či praxe, založená na politických názorech, a to jako důsledek skutečnosti, že před únorem 1973 zvláštní pravomoci sloužily pouze proti osobám podezřelým z účasti na terorismu v řadách IRA nebo z držení informací, jež se jí týkaly; později jich bylo užito také proti domnělým „loajalistickým“ teroristům, ale v mnohem menší míře.

Před 30. březnem 1972, konstatuje Soud, byla velká většina teroristických činů dílem IRA, která – díky své mnohem lépe vybudované organizaci – představovala daleko závažnější hrozbu než „loajalističtí“ teroristé. Všeobecně také bylo snazší soudně sřítat poslední jmenované než jejich „republikánské“ protějšky a často byli předáváni soudům. Po březnu 1972 „loajalistický“ terorismus doznal neobyčejného rozmachu. Soud nicméně pokládá za málo realistické rozdělit situaci, která se neustále vyvíjela, na ostře ohraničené fáze; připouští, že státní orgány váhaly, jakého postupu se mají držet, postupovaly tápavě a pořebovaly určitou dobu na to, aby se pokusily přizpůsobit postupným požadavkům krize. Proto nemůže prohlásit, že výkon zvláštních pravomocí pouze proti IRA, před únorem 1973, představoval diskriminaci: cíl sledovaný až k tomuto datu – především eliminovat nejobávanější organizaci – mohl být pokládán za legitimní a použití prostředky se nezdaří nepřiměřené. Soud obzvláště poznamenává, že počínaje únorem 1973 sloužila „mimosoudní“ zbavení svobody k boji proti terorismu jako takovému a již nikoli výhradně proti určité organizaci; nebyla ani zdaleka tak často používána proti „loajalistickým“ teroristům jako proti IRA, avšak ta dosud páchala většinu teroristických činů. S ohledem na soubor opatření přijatých proti oběma kategoriím teroristů Soud konstatuje, že počáteční rozdíly v zacházení nepřetrvávaly po únoru 1973. S konečnou platností má za to, že žádná diskriminace, která by byla v rozporu s kombinovanými články 14 a 5, nebyla prokázána (patnáct hlasů proti dvěma).

8. – Rozsudek obsahuje ještě velmi stručnou třetí část věnovanou čl. 6. Za předpokladu jeho aplikovatelnosti – Soud nepokládá za nutné tuto otázku rozhodnout – odstoupení od jeho záruk nevyhnutelně vyplyvala z odstoupení od záruk čl. 5 a jsou, tak jako ona, slučitelná s čl. 15 (jednomyslně); navíc Soud nenachází jakoukoli diskriminaci, která je v rozporu s kombinovanými články 14 a 6 (patnáct hlasů proti dvěma).

9. – Jelikož irská vláda uvedla, že neustupuje o dosažení náhrady škody ve prospěch osob, jež se staly obětí porušení Úmluvy, Soud dospěl k závěru, že není namístě v projednávaném případě aplikovat čl. 50 (jednomyslně).

## 10. *Literatura*

- ANDREWS (J.). – «The Northern Ireland case before the Court», *E.L.R.*, 1978, str. 250-258.
- AUBERT (G.). – «Répression du terrorisme et protection des libertés individuelles: le Royaume-Uni devant la Cour européenne des droits de l'homme», *Revue internationale de criminologie et de police technique* 1978, str. 367-384.
- BLECKMANN (A.). – «Anmerkungen zum Nordirland-Fall des Europäischen Gerichtshofes für Menschenrechte», *EuGRZ* 1979, str. 188-191.
- BONNER (D.). – «Ireland v. United Kingdom», *J.C.L.Q.*, 1978, str. 897-907.
- CALLEWAERT (J.), DÉJEANT-PONS (M.) a SANSONETIS (N.). – «La jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme relative à l'article 50 de la C.E.D.H. (2<sup>e</sup> partie)», *R.L.D.H.*, 1990, str. 121.
- COHEN-JONATHAN (G.). – «Cour européenne des droits de l'homme – chronique de jurisprudence 1978», *C.D.E.* 1979, str. 465-471.
- DONAHUE (D. E.). – «Human rights in Northern Ireland: Ireland v. the United Kingdom», *Boston College International and Comparative Law Review* 1980, str. 377-432.
- DOSWALD-BECK (L.). – «What does the prohibition of "torture or inhuman or degrading treatment or punishment" mean? The interpretation of the European Commission and Court of Human rights», *N.I.L.R.* 1978, str. 24-50.
- DRZEMCZEWSKI (A.). – «Human rights. Recent developments», *The Law Teacher* 1978, str. 49-53.
- ERGEC (R.). – *Les droits de l'homme à l'épreuve des circonstances exceptionnelles. Étude sur l'article 15 de la Convention européenne des droits de l'homme*, Brussel, Bruylant et Éditions de l'Université de Bruxelles, 1987, str. 167-170 a 209-212.
- GARCIA DE ENTERRIA (E.) (ed.). – *El sistema europeo de protección de los derechos humanos*, Madrid, Civitas, 1983, str. 430-451.
- HARRIS (D. J.). – «Decisions on the European Convention on Human Rights during 1978», *B.Y.B.L.L.* 1978, str. 301-306.
- HARTMAN (J. F.). – «Derogation from human rights treaties in public emergencies – A critique of implementation by the European Commission and Court of Human Rights and by the Human Rights Committee of the United Nations», *Harv.L.R.* 1981, str. 1-52.
- JACKSON (D. W.). – *The United Kingdom confronts the European Convention on Human Rights*, Gainesville, University Press of Florida, 1997, str. 31-45.
- KAMMINGA (M. T.). – *Inter-State accountability for violations of human rights*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1972, 217 stran.
- LEDURE (C.). – «Garanties minimales contre la détention arbitraire et pour le droit à un procès équitable en période d'exception», *R.B.D.I.* 1994, str. 646-650.
- MARTIN (P.-M.). – «A propos de l'article 3 de la Convention européenne des droits de l'homme: l'arrêt de la Cour européenne des droits de l'homme dans l'affaire Hande contre Royaume-Uni», *R.G.D.I.P.* 1979, str. 104-125.
- PELLOUX (R.). – «L'affaire irlandaise et l'affaire Tyrer devant la Cour européenne